

У ПОТРАЗИ ЗА ИЗГУБЉЕНОМ ИСТИНОМ

одломак из романа *Повест о апокрифу*

Микица Илић

Неизрециво тужни пут водио је у своје време од Јерусалима према Риму, пут којим су се римске легије враћале из крвавих похода диљем Обећане земље, након гушења народних побуна и устанака гневних робова. На том путу лежао је на ободу Саронске равнице лучки град Кесарија који је подигао Ирод Велики у спомен на великог императора Цезара Августа. Одатле су се даље гранале невидљиве поморске нити према остатку света.

На самој градској обали, између судница и већница, тик уз летњу резиденцију бившег римског прокуратора Понтија Пилата који се, прогнан у Вену под теретом лажних оптужби, обесио о усахлу, безродну смокву, лежала је, заплускивана морским таласима, раскошна палата капетана римске центурије Корнилија.

Корнилије је био потомак богате патрицијске породице велепоседника. Високог раста и оштрих црта лица пленио је пажњу саговорника, одајући својом појавом оштру војничку строгост и чврстину римског легионара, премда су га сви знали као поштеног и богобојажљивог странца који радо твори правду у својим делима и помислима.

Капетан већ одавно беше одбацио духовну власт императора Гаја Калигуле за којег су стизале вести из престонице да себе сматра узвишеним богом, појављујући се међу поданицима, помућеног разума, са Херкуловом тољагом и Јупитеровим жезлом у пратњи свог највернијег конзула – коња Инцитата.

Презревши веру предака, Корнилије је лутао попут једрењака који не зна на коју страну да разапне остатке исцепаних једара у која би ухватио последњи дашак наде. Трагао је за смирењем које је више волео да зове истином, жудео за одговорима и вапио за питањима на исте те одговоре.

Крстарио је центурион ханаанском земљом, тражећи утеху у божанству Митри. Док је жртвовао обредног бика зарад слатке људске бесмртности, шкрупили су га жреци животињском крвљу која му је капала по тужном лицу и уморним грудима. Клањао се божанству Сунца и учествовао у иницијацији кроз седам ступњева према седам сунчевих планета, трагао је за одговорима тамо где није било

места, чак, ни за питања. Тражио је спознају у молитвама Митриних првосвештеника и звездознанаца, разаберао истину у чудима и опсенама чаробњака, хипнотизера и трбухозбораца, али није налазио испуњење у древном учењу истока.

Одлазећи понекад у Рим да би заменио једну центурију другом или требовао храну и новац за плаћенике, капетан је слушао по пијачним трговима и уским калдрмисаним улицама беседе учених стоика, једном приликом, чак, и кратко слово самог *Luciusa Annaeusa Senese* чија је писма и огледе читао с великим уживањем, опијен филозофијом горњих класа која све богове слива у једног вечитог и непролазног "бога над свим боговима".

Дивио се отворености стоичке школе за све људе и унутрашњој равнотежи коју она проповеда, али су му сметали малодушност и гађење према животу што су из ње провејавали. Радовао се Сенекиним мудрим сликама живота људске душе на небу, али је остајао тужан слушајући да је овај свет најгори од свих светова и да се према њему треба односити крајње равнодушно. Чинио га је срећним наук који говори да су сви људи Божја деца једнака пред Творцем и узвишена пред другом сабраћом, али се жалостио када је слушао о самоубиству као једином искораку из зачараног круга бесмисла. *Нема самоубица – њих су убили други.*¹⁶

Знао је Корнилије да су све филозофије овога света само бедни покушај људске гордости и сујете да докучи недокучиво, слутио је да су коначни одговори скривени далеко од човека. Људска жеља да се спозна несазнатљиво није ништа друго до подла побуна против Створитеља, јер жудња са свезнањем долази од ђавола, а мир и спокој од Сведржитеља. И филозофија, и наука, и свако знање долазе од нечастивога јер покушавају да све објасне логичким, рационалним следом који је творевина људског духа а не Духа Нествореног.

После много трагања и лутања, капетан је у тајности примио учење и закон Израилља, али не и домаће обреде, уписавши се на тај начин у прокажене "дошљаке врата" које "правоверни" презираху баш као и мрске, погане незнабошце. Оставши необрезан Корнилије је свуда наилазио на зид ћутања и прикривеног неповерења изабраног народа. Благотворна тишина која происходи из молчања бива лек, али, као и сваки лек, у прекомерној дози – постаје отров.

Одлазио је римски стотник код смерних есена који су живели у чистоти заједнице, по колибама и пећинама уз Мртво море, делећи све међу собом. Орали су есени посну, ожеднелу земљу, налазећи у раду велику срећу и радост. Примали су га опрезно, претварајући се да су обрадовани интересовањем једног паганина за веру у њиховог Бога, али му никад нису одговарали ни на једно од скривених питања, љубоморно чувајући тајне својег учења, правдајући се неразумевањем латинског и грчког језика или се, напросто, издајући за нишче глупаке којима је далек чак и матерњи, арамејски говор. У њиховој заједници није било места за сумануте, губаве, слепе и неме, глуве, немоћне и старе, за припросте и глупе, одузете и кљасте. Изнад свега, није било места за многобошце који за њих и нису били људи, већ прљаве, зле животиње. Пред њим су се есени правили наивни и неуки, јер сматрали су да онај којег Свевишњи није удостојио сазнања треба да умре у заблуди, а онај који поседује истину не треба да је олако дели другима којима Законодавац није желео да просветли ум. Божја се воља не исправља, већ поштује, говорили су есени.

¹⁶ Анте Дукић, *Погледи на живот и свијет*

Чим би Корнилије напустио комуно, љубазно почашћен и испраћен од најстаријег сабрата, ћутљиви есени би напуштали послове и, покривајући космате главе, развијали дугачке Торе молећи се Јахвеу. Капетан их је гледао кришом, заклоњен сенкама камених кућа и гостионица, како се њишу у трансу, призивајући страшно свог невидљивог Бога.

Понекад, када би се изненада обрео у Кумрану, обавијен ноћном тмином или сивкастом измаглицом са црних, камених обала Мртвог мора, капетан је виђао есене осветљене лучама бакљи како припаљују меноре, певају наглас псалме или побожно седе за тешким, каменим столовима у скрипторијуму, преписујући свете списе на дугачке, намотане свитке.

Корнилије је добро знао да никада неће припадати изабраном народу колико год била постојана његова вера у једног Бога, јер сви су га гледали као изопштеника који не живи веру одабраних, већ само познаје тајну њеног учења. Осећао је то док је улазио под велелепне сводове Храма, посматрајући испод ока светину како се снисходљиво размиче да би пропустила омражене дошљаке и прљаве прозелите. Био је сигуран да га никада неће прихватити као свог јер им проливена крв предака то не допушта. Слутио је у мислима да је Елохим бог одабраних по рођењу, а не по позвању. Још више га је болела спознаја да одавно не припада ни свом народу који се клањао остарелим, уморним боговима. Заправо, није припадао нигде, и то је било најгоре што му се могло десити и што га је нагонило да лута страним земљама и туђим мислима, градећи свој свет на ободима туђих светова.

Прерушен у просјачке рите, Корнилије је походио слободољубиве, ратоборне зелоте који су чували чистоту вере, презирући трговину и богатство. Слушао је ватрене говоре потомака мисирског, асирског, вавилонског, персијског, македонског и римског робља, памтио је дуге разговоре о ослобођењу развејаних синова Израиља. Чекали су зелоти месију и помазаника из лозе Давидове који ће их ујединити, ослободити јарма и нахранити хлебом. Они су видели будуће царство у пуним стомацима, јер ниједна идеологија не уједињује боље од глади.

Прелазећи са својом центуријом из дана у дан стотине стадија диљем опустошеног Ханаана, центурион је сретао одрпане, изгладнеле божје посланике који су сведочили о чудесним догађајима што су се збили у Светом граду и на обалама Генисаретског језера, међу простим галилејским рибарима.

Слушајући постулате нове науке која је проповедала понизност, покорност и смерност духа, величала трпељивост, милостивост и праштање, капетан је делио милостињу скитницама и божјацима, осећајући велику радост у срцу и сумњу у души. Сумња заогрнута у љубав неосетно је порађала веру.

Посматрао је из прикрајка чудесне трпезе љубави на којима је, под титравом светлошћу пригушених лојаница, обедовало мноштво новообраћених. Видео је унезверене, гладне бескућнике и сиромаше који су халапљиво, без жвакања, гутали велике комаде меса, одгурујући скорели хлеб у страну. Питао се у тренуцима малодушности да ли су ти јадници примали нову веру из уверења у истинитост замршених теолошких учења или из пуге глади, да ли су тајну усвајали кроз срце или кроз стомак. Понекад се прибојавао да ће *историја нове науке постати само сунтилно забашуривање исте те науке*.¹⁷

¹⁷ Серен Кјеркегор: „Историја хришћанског света је сунтилно забашуривање хришћанства.“

Између хлеба небеског и хлеба земаљског гладни су пре посезали за оним који им може утолити глад стомака, јер, мислили су понижени, нема ни врлине, ни људскости, нити има слободе и спокојства код слабих и немоћних све док су им празни желуци.

Вечере љубави допирале су до срца тек незнатне мањине гладног плебса. Већина је, и поред свега, била готова да пође за оним који је хтео да *камење ово постану хлебови*,¹⁸ предајући му душу и слободу, јер ни сами нису знали шта би са њом. *Нахрани, па тада можеш захтевати од њих врлину и честитост!*¹⁹, писало је на застави кушача под којом су се окупљали нишчи и презрени.

Понекад се капетану чинило да је заједница трпезе у којој су верни полагали своју имовину пред ноге апостола пре знак разумевања међу обесправљенима, него узвишена идеја међу просветљенима. Док је гледао богате трговце и народне прваке како ноћу тајно шаљу слуге са препуним котарицама хране и пића за агапе, искупљујући се пред Елохимом за све неподопштине и преваре почињене у годинама ропства под Римом, центурион је видео зрнце будуће пропасти једне узвишене идеје која је могла да промени свет. У тој трампи хлеба и савести између богатих и сиромашних, Корнилију се чинило да суштина остаје негде изван мрачних скровишта и коначишта у чијим су се зидинама окупљала верна браћа.

Закон је говорио: *благо онима који плачу, јер ће се утешити; благо милостивима, јер ће бити помиловани*.²⁰ Кад би заиста сви били милостиви, мислио је Корнилије, никада не би било оних који плачу, кад би сви били кротки, не би било гладних и жедних правде. Слушајући проповеди Божјих посланика Корнилије је схватао да једнакост међу људима траје тек колико и глад обесправљених, а да нахрањени и напојени траже мало више једнакости само за себе, јер *ако је ситост прва брига гладних, онда сити желе и нешто друго*.²¹ Знао је да само сит човек може да размишља о једнакости, док гладан мисли да је сва једнакост и правда једино у хлебу.

Није могао а да не сумња под теретом зла и беде коју је допуштао Онај Који Јесте. Мислио је понекад да би овај свет био много лепши када би њиме владао Творац уместо творевине, јер страх је одувек био јачи покретач од љубави. Питао се зашто је Савршени створио несавршене и пред њих поставио претежак захтев којем нису дорасли.

Ходећи земљом Израиља, центурион Корнилије је залазио у прве општине новообраћених и слушао проповеди од оних који су видели чуда и осетили благу Реч. У граду Мелхиседека капетан је под непогрешивим вођством неког слепог просјака силазио у мрачне, подземне одаје Сиона да би присуствовао иницијацији преобраћеника. Погружавали су апостоли новопридошле у воду уводећи их у ред одабраних, помазивали су посвећене уписујући их у стадо спасених.

Благодат спасења изливала се само на Јудеје и Самарјане док су "дошљаци правде" који су заједно са Законом примали и обред обрезања, могли да буду удостојени тек опрезне проповеди, проткане бројним алузијама и неразумљивим

¹⁸ Мт 4, 3

¹⁹ Фјодор Михајлович Достојевски, *Велики инквизитор*

²⁰ Мт 5,4; Мт 5,7

²¹ Владимир Соловјов, *Кратка повест о антихристу*

дигресијама. У новој науци није било места за прљаве, погане многобошце који су се некада клањали својим идолима.

Гледајући правоверне како ломе хлебове међу собом, Корнилије се чудило њиховом поимању једнакости јер је она била предвиђена за сиромашне духом, гладне и жедне правде, кротке и милостиве, за чисте срцем и уплакране, миротворце и прогнане правде ради, осрамоћене и прокажене, али не и за робове и странце, иноверне и неверне, не за нечисте и грешне, нити за пагане: Римљане и Јелине, Филистејце на чијој су земљи Пелешету живели или Феничане који се клањаху богу Баалу. Посматрајући обесправљене и презрене, капетан је схватао да је једнакост људима врховни циљ само док подупире њихову корист, док би једнакост на властиту штету била тек неразумни губитак непромишљеног расипника.

Прве заједнице верних оснивали су по градовима слободни, сиромашни грађани, жељни правде и хлеба. Они су презирали сваку имовину коју нису поседовали, укључујући и "ствари" које ходају, причају, рађају се и умиру, као што су били римски робови. Занатлије, пропали трговци, остарели морнари, ислужени болесни легионари, просјаци, осиромашени сељаци и градска сиротиња окупљали су се, уједињени у мржњи према богаташима који никада неће видети на небу оно што већ поседују на земљи.

Када би неки имућнији грађанин, доживевши изненадно просветљење, распродао своју имовину и клекнувши положио новац пред ноге апостола, сви би одушевљено клицали и у молитви сабрања величали красоту његовог срца, говорећи о изгубљеној овци која прима велику радост с неба, али кад би стотник Корнилије, премда сит и напојен, замолио за крчаг хладне воде или комадић скорелог хлеба са заједничке трпезе, у жељи да се барем за тренутак приближи заједници верних, сви би се немо склањали упирући скрушени поглед у земљу.

Тада би на тренутак у њему провreo отровни гнев, али већ следећег часа преплавила би га слабост чула која је крчила пут благоразумевању срца, јер беше већ чуо велике речи: *...огладњех, и не дадосте ми да једем; ожедњех, и не напојисте ме; гост бијох, и не примисте ме...*²²

У ретким тренуцима када земљом нису беснели неки од устанака робова и када нису пламтеле побуне "слободних" грађана, Корнилије је уживао у топлим мидитеранским ноћима. Окружен породицом, верним пријатељима и бројном свитом, капетан се присећао својих лутања у којима је тражио прибежиште немирном духу. Сви ти магови, умни филозофи и чудотворци које је сретао на својим путовањима, нису могли да утоле глад његовог срца за простом, једноставном истином. Људи који су веровали у истог Бога, у једног и јединог Врховног Судију, а притом се међусобно мрзели и убијали, нису могли да разлуче битно од небитног, нису могли да ослободе суштину од форме. *Да би настало опште и заједничко клањање, то јест, да би се сви клањали баш једном и истом, људи су уништавали један другог мачем.*²³ Сви скупа подсећали су га на њега самог у најгорем светлу, и подстицали безграничну, главоболну тугу.

После необичног догађаја у Дамаску, када неки племенити младић именован Савле, родом из Тарса киликијског, одбаци доламу и штит римског повереника и

²² Мт 25, 42-43

²³ Фјодор Михајлович Достојевски, *Велики инквизитор*

пође прашњавим друмовима да проповеда Реч Божију, утихнуше гоњења обраћеника по Јерусалаиму и по свој земљи јудејској. Очас се ревносни Божји посланици размилише широм Ханаана у потрази за новим ученицима и проповедницима на које би положили своју уморну руку. Тако и неки галилејски рибар по имену Симон, звани још и Кифа, проносећи Реч Божју у Лиди излечи Енеју који је лежао узет пуних осам година, подиже из мртвих Тавиту у Јопи и, најпоследње, заноћи у кући Симона кожара, проповедајући наук спасења онима што повероваше.

Чувши за ове догађаје од римских ухода и доушника који су пратили сваки сумњиви корак или нагли покрет непријатеља Империје, центурион Корнилије, уморан од бројних лутања и многих знања, нареди својим слугама да пођу до Јопе и доведу апостола о којем су се већ одавно испредале приче да је од простог рибара постао учени мудрац који у својој гргуравој, проседој бради чува одговоре на сва питања овога и онога света.

Симон Петар се управо умивао пред кожаревом кућом, спирајући са уморног чела последње обресе чудесног виђења што га обузе у трену велике глади, када Корнилијеви посланици зауздаше пред тремом бесне, помамљене коње.

– Јеси ли ти Симон из Витсаиде, син Јонин? – упиташе коњаници осорно.

– Јесам – одговори апостол мирним гласом, везујући каишеве подераних сандала.

– Спреми се! – заповедише Корнилијеви гласници. – Идеш са нама у Цезареју!

Петру сину пред очима да је куцнуо час за који се спремао пуних седам година још од тренутка када је пошао узаном стазом без повратка. Одмах отпосла домаћина по шесторицу својих највернијих ученика из Јопе који одраније изразише жељу да пострадају за веру.

Јашући цео дан морском обалом по несносној жеги, у сумрак коњаници приспеше пред Корнилијеву палату.

Осећајући дубоко у себи да је коначно куцнуо одсудни час, капетан дочека придошлице испред дома са великим нестрпљењем:

– Јеси ли ти Симон, звани Петар за којег кажу да је доживео велику радост просветљења?

– Ти кажеш! – Петар погну главу.

– Желео бих да чујем наук спасења од тебе јер си осетио благу Реч – опрезно прозбори Корнилије.

– Не проповедам Реч онима који не признају Закон и Пророке! – одбруси Петар управивши ледени поглед ка морској пучини.

– Али, ја сам већ одавно прихватио веру Израиља. Сада бих хтео да примим коначно испуњење завета са Свевишњим.

– Не крштавам пагане који се клањају идолима – био је одлучан Симон Петар.

Корнилије се на тренутак замисли.

– Чувам заповести Божје, дајем милостињу кад год могу и молим се једном Богу – најзад проговори тужним гласом. – У мом дому нема идола. Зар нисам достојан да примим Реч Божју?

– Не мешам се са иноплеменицима који не поштују Мојсијеве обреде! – коначно изгуби стрпљење Петар. – Идите од мене, проклети!

Корнилија обузе велика жалост. Очекивао је, попут бродоломника, да му један изненадни сусрет може донети неочекивани спас, али, после свега, и даље се осећао изгубљено, далеко од истине. Самоћа га је прождирала, церила се и ликовала над његовим новим поразом.

Тужан и уморан, Корнилије пође у своје раскошне одаје, оставивши мрзовољног госта пред улазним дверима. Али, не стигавши ни да дохвати бронзани рукохват на кућним вратима, претрну сав, уплашен грозним људским вриском. Нагло се окренувши, пренеражени центурион угледа Петра како онемоћалог тела, уз велики тресак, пада ничице у прашину, кидајући своје хаљине и чупајући косу кроз дрхтави, испрекидани плач.

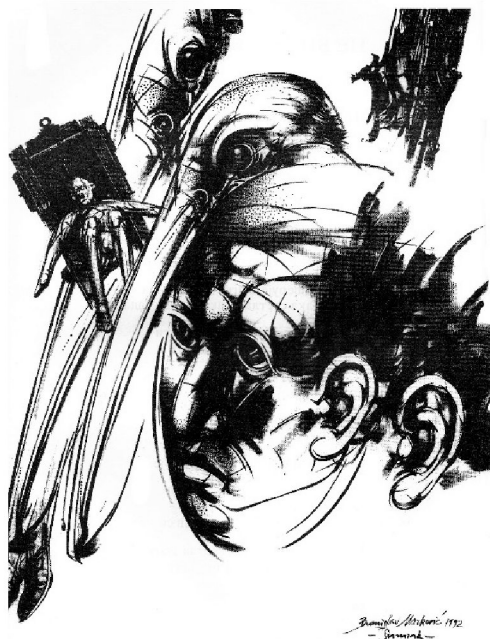
Сетивши се, на мах, страшног виђења о чистим и нечистим животињама које му се указа у заносу велике глади за истином, у кући Симона кожара, Петар се опомену испуњења чудесних речи пророштва о троструком одрицању и, покајавши се, горко заплака:

– *Зар може ко забранити воду да се не крсте ови који примише Духа Светога као и ми?*²⁴

Попут жига притиснуше га давно изговорене речи најбољег од свих ученика: свако има свој пут за Дамаск, сваки човек има своју тачку ломљења...

Даљи догађаји вођени непогрешивом руком извесног Савла којег у својим списима, заједно са Варнавом, помињу и тројица стоика из Тарса, остадоше посведочени у светим књигама као потврда речи да је *црква у свету пре болница за болесне него прихватилште за савршене.*²⁵ И ништа више.

И ништа мање од тога.

²⁴ Дан 10, 47

²⁵ Георгије Флоровски, *Хришћанство и култура*